

**Міністерство освіти і науки України**

**Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини**

**Державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво»**

**Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького**

**Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана**

**Франка**

**Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя**

# **ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ЄВРОПІ: ІСТОРІЯ, РОЗВИТОК ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

**Матеріали Всеукраїнської наукової конференції**

Умань

2022

3. Кобилецький М. Організація та правові засади діяльності цехів у містах України за магдебурзьким правом. *Вісник Львівського університету*. Серія юридична. Львів, 2011. Вип. 52. С. 71-76.

4. Багалій Д. Магдебурське право на Лівобічній Україні. *Розвідки про міста і міщанство на Україні-Руси в XV–XVIII в.* Львів: Друкарня Наукового товариства імені Шевченка, 1904. Ч. 2. С. 387-442.

5. Сребницький И.А. Следы церковных братств в восточной Малороссии. *Труды четвертого археологического съезда в России*. Казань: Типография Университета, 1891. Т.2. С. 11-26.

6. Лазаревська К. Матеріали до історії цехів на Лівобережній Україні XVII–XIX вв. *Записки історично-філологічного відділу УАН*. К., 1925. Т. 6. С. 20-33.

**Л.М. Ямпольська,**  
доцент кафедри всесвітньої історії,  
Харківський національний педагогічний університет  
імені Г.С. Сковороди

### **БРИТАНСЬКА КОНЦЕПЦІЯ СПІЛЬНОЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПОЛІТИКИ БЕЗПЕКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ НА МІЖУРЯДОВІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ В ТУРИНІ (1996-1997 рр.)**

Стрімкі зміни в системі міжнародних відносин на рубежі 80-х – 90-х рр. XX ст. вимагали вироблення нових перспектив розвитку інтеграційних процесів на Європейському континенті. В середині 1990-х рр. виникла необхідність перегляду Маастрихтського Договору про Європейський Союз, укладеного 7 лютого 1992 р. дванадцятьма державами-учасниками інтеграційних процесів. Відсутність єдності щодо змісту та поетапності розвитку ЄС, зокрема його Спільної зовнішньої політики і політики безпеки (далі СЗПБ) продемонструвала обмеженість положень Маастрихтських угод. Доповнення до консолідованих договорів про утворення ЄС були розглянуті на Міжурядовій конференції (далі

МУК) держав-членів ЄС, яка розпочала свою роботу 29 березня 1996 р. у Турині (Італія) та тривала до середини червня 1997 р. Проект договору, підготовлений під час роботи конференції, був схвалений 16-17 червня 1997 р. на сесії Європейської Ради в Амстердамі і став новою цеглиною в будівництві Євросоюзу. Особливий інтерес для Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії на МУК 1996-1997 рр. становила «третя опора» маастрихтських процесів – СЗПБ.

Серед наукових досліджень зовнішньополітичних пріоритетів Великої Британії у процесах будівництва Об'єднаної Європи слід зазначити праці британських політологів П. Гордона [1], О. Бейліса [2], М. Зінкіна [3], французького політолога Ф. де ля Серра [4], нідерландського політичного філософа Л. ван Мідделаара [5], українських істориків Н. Яковенко [6], Л. Ямпольської [7; 8], в яких проаналізовано витoki проблем європейської дипломатії, наголошено на «атлантизмі» британської системи безпеки. Однак практично не дослідженими у вітчизняній британістиці є питання, пов'язані з формуванням концепції СЗПБ ЄС, запропонованої Сполученим Королівством на МУК 1996-1997 рр. у Турині, що й стало метою даної публікації.

На середину 90-х рр. XX ст. проєвропейська політика консервативного уряду Д. Мейджора (1990-1997) переживала процес ерозії, про що свідчила непоступлива позиція британської урядової делегації на МУК 1996-1997 рр. як відповідь на німецько-французьку ініціативу форсувати перехід до економічного та політичного союзу. Євроскептики в британських політичних колах розцінили її як «повну втрату суверенітету будь-якою європейською країною; наступним кроком могла бути лише фізична окупація силами ворожої держави» [9, р. 452]. У «Білій книзі» уряду «Партнерство націй. Британський підхід до Міжурядової конференції Європейського Союзу», яка побачила світ 12 травня 1996 р., наголошувалося, що «консерватори рішуче налаштовані до боротьби за збереження прав та обов'язків національних держав і керуватимуться холодною оцінкою британських інтересів» [9, р. 473]. В основі британської концепції СЗПБ лежали міцні двосторонні зв'язки зі США та Співдружністю націй, статус ядерної держави, участь у військових операціях світового масштабу.

Уряд Д. Мейджора виходив із того, що Сполучене Королівство «має глобальні інтереси у сфері безпеки, а його обов'язки не обмежуються Європейським континентом» [10, р. 58]. Традиційно виступаючи за посилення координації зовнішньої політики держав-учасниць ЄС, офіційний Лондон наголошував на тому, що СЗПБ не може змінити національну зовнішню політику, і вимагав збереження міждержавного характеру зовнішньополітичної співпраці та принципу одноголосності у прийнятті рішень [3, р. 27]. Тому на МУК у Турині важливою пропозицією форін-оффісу було використання в сфері зовнішньої політики ЄС переваг національних традиційних зв'язків окремих країн: Великої Британії та Франції – в Африці, на Близькому Сході, в Південно-Східній Азії; Іспанії – в Центральній Америці, враховуючи колоніальне минуле, боротьбу за сфери впливу та збереження зовнішньополітичних і економічних інтересів у цих регіонах. Усвідомлюючи той факт, що окремо взята держава не володіє достатньою могутністю, щоб відігравати ключову роль у європейській обороні, британські лідери не збиралися поступатися правом на свободу проведення військових операцій для захисту своїх інтересів у Європі та за її межами. «Рішення, пов'язані з ризиком для існування наших збройних сил, – наголошувалося в «Білій книзі» 1996 р. з питань оборони, – можуть прийматися тільки національними урядами, підзвітними національним парламентам, а не більшістю голосів в ЄС» [11, р. 12].

За історичною традицією, Північноатлантичний Альянс незмінно вважався наріжним каменем європейської безпеки, тому офіційний Лондон виказав підозріле ставлення до планів, здійснення яких могло б призвести до послаблення або дублювання цієї організації [10, р. 9]. НАТО залишався механізмом забезпечення присутності США в Європі, а значить, і гарантом безпеки в регіоні. Британська політична еліта віддавала йому переваги ще й тому, що це був альянс суверенних держав, який не мав наднаціональних повноважень.

В умовах, коли Франція та Німеччина відстоювали ідею наділення ЄС функціями в галузі оборони, Велика Британія знайшла прийнятну альтернативу в Західноєвропейському Союзі (далі ЗЄС), оскільки співробітництво в його рамках

здійснювалося на міждержавному рівні і він вважався «європейською опорою НАТО» [12, р. 18]. Уряд Мейджора прагнув розмежувати сфери діяльності НАТО та ЗЄС, відводячи основній організації завдання забезпечення територіальної цілісності та безпеки в Європі, а другорядній – участь у врегулюванні криз, миротворчі та гуманітарні операції [1, р. 24]. Міністр закордонних справ Великої Британії М. Рифкінд у виступі перед Атлантичною Радою в листопаді 1996 р. підкреслив, що є потреба зберегти обидві організації, а завдання Сполученого Королівства полягає «не в тому, щоб обрати одну з них, а в тому, щоб забезпечити їхню відповідність одна одній» [13, р. 14]. Форін-офіс рішуче виступив проти наділення ЄС функціями в галузі оборони, злиття ЄС та ЗЄС, зміни статусу чи підзвітності останнього Євросоюзу (до чого прагнули Німеччина, Франція та Італія), вважаючи абсурдним існування автономної європейської оборонної структури.

Отже, британська концепція СЗПБ у середині 90-х рр. XX ст. ґрунтувалася на провідній ролі НАТО в Європі, що унеможливлювало створення суто європейських оборонних структур. Перспективи розвитку Північноатлантичного Альянсу форін-офіс вбачав у механізмі програми «Партнерство заради миру» 1994 р., яка «забезпечувала НАТО життєво важливу роль у створенні безпеки та стабільності в Центральній і Східній Європі, поєднуючи її з культивацією атлантичних цінностей». Оптимальною перспективою визнавалося зміцнення ЗЄС із збереженням подвійної функції – «європейської опори» НАТО та оборонного компоненту ЄС.

### **Список використаних джерел**

1. Gordon P. Does the WEU Have a Role? *The Washington Quarterly*. Winter 1997. № 1. P. 21-26.
2. Bailes A. European Defence and Security. The Role of NATO, WEU and EU *Security Dialogue*. March 1996. № 1. P. 31-37.
3. Zinkin M. Does the United Kingdom Need a Foreign Policy? *International Relations*. April 1995. № 4. P. 23-28.

4. Серр де ля Ф. Европейский Союз. Проблемы и задачи. *Вестник Московского университета. Серия 18. Социология и политология*. 1997. № 4. С. 69-76.
5. Мідделаар Л. ван. Перехід до Європи: як континент став союзом. К.: Дух і літера, 2018. 576 с.
6. Яковенко Н.Л. Велика Британія в сучасній системі міжнародних відносин: заявка на європейське лідерство. К.: Науковий світ, 2003. 227 с.
7. Ямпольська Л.М. Європейська інтеграція у спектрі концептуально-методологічних підходів другої половини XX – початку XXI ст. *Scientific Collection «InterConf», (121): with the Proceedings of the 4th International Scientific and Practical Conference «Scientific Trends and Trends in the Context of Globalization» (August 19-20, 2022)*. Umeå, Sweden: Mondial, 2022. С. 196–206. DOI: <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.08.2022.021>
8. Yampolska L.M. The Development of the British Concept of United Europe in the Second Half of the 40s – 50s of the XXth Century. *International scientific conference «The study of topical issues of modern society from the perspective of history, political science, sociology and philosophy»: conference proceedings (August 30–31, 2022. Riga, Latvia)*. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2022. P. 43–47. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-236-4-11>
9. A Partnership of Nations. The British Approach to the European Union Intergovernmental Conference 1996. Cmnd. 3181. L.: HMSO, 1996. 498 p.
10. Memorandum on the United Kingdom's Approach to the Treatment of European Defence Issues at the 1996 Intergovernmental Conference. 1 March 1995. L.: HMSO, 1995. 76 p.
11. Statement on the Defence Estimates 1996. Ministry of Defence. Cmnd. 3223. L.: RILA, 1996. 54 p.
12. Western-European Union 1954-1997. Defence, Security, Integration. Ed. by A. Deighton. Oxford: Oxford University Press, 1997. 127 p.
13. Rifkind M. Need for an Atlantic Community to Better Reflect US-European Relations. *NATO Review*. 1995. № 2. P. 13-17.